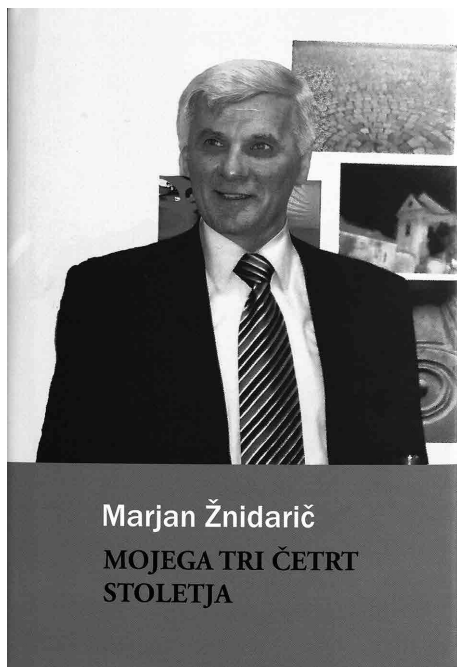

POROČILA IN OCENE – REPORTS AND REVIEWS

MARJAN ŽNIDARIČ: MOJEGA TRI ČETRT STOLETJA

Kulturno društvo Mariborska
literarna družba, zbirka *Iz preteklosti*
11 – Uredil Marjan Pungartnik,
spremno besedo napisal Mirko
Munda – Maribor 2023, 315 str.

Dolgoletnega direktorja Muzeja narodne osvoboditve Maribor, založbe Obzorja in Mariborske knjižnice ter uglednega zgodovinarja, raziskovalca, publicista in nekdanjega družbenopolitičnega delavca dr. Marjana Žnidariča bralci naše revije dobro poznajo. Ne

samo kot avtorja številnih znanstvenih in strokovnih člankov, razprav in zapisov, pač pa tudi kot zglednega člana uredniškega odbora in urednika. Izpod njegovega peresa so prišle na svetlo mnoge knjige, ki sodijo v zakladnico slovenskega zgodovinarstva o novejši slovenski zgodovini, še posebej o nemški okupaciji Maribora in slovenske Štajerske ter odporu zoper okupatorja na tem območju. Bogati beri tovrstnih knjižnih del je zdaj dodal še neke vrste spomine in jih naslovil *Mojega tri četrt stoletja*.

V kratki uvodni besedi je zapisal, da se mu je nabralo spominov za polno malho, in to kljub temu, da si v dolgem ustvarjalnem in razgibanem življenju in delu ni ničesar zapisoval. Zgodovinar z dobrim spominom pač. Priznava pa, da mu je za to žal, saj načenja mnoge zgodbe, katerim njegovi vnuki ne verjamejo, da so bile del ne tako davnega vsakdanjika mnogih generacij. Tudi Žnidaričeve, ki sega v prvo povojno leto 1946, ko so se zlasti na od nekdanj socialno šibkem podeželju Haloz, Ptujškega in Dravskega polja ter Slovenskih goric dogajale nove krivice in so se ljudje otepali z veliko revščino. Trdo so morali delati za vsakdanji kruh in verjeli v ideale novega časa, ki bo lepši od njihovega. Ptujsko polje je delilo usode že omenjenih predelov SV Slovenije in na svoji koži jih je občutil tudi avtor knjige, Najprej kot otrok, nato kot

osnovnošolec, dijak in nazadnje še kot študent. Kljub težkim časom pa so bili ljudje srečni, priznava Žnidarič in zapiše, da so se za ideale veliko učili, vanje verjeli, se znali veseliti in biti srečni. Celo bolj srečni, kot so danes, brez dlake na jeziku dopiše, ko izpostavi današnji visoki standard in izobilje, ki pa ljudem ne prinašata perspektive. *»Vse je preveč podvrženo kapitalu in potrošništvu; premalo je iskrenosti in tovarištva; preveč je egoizma, hlastanja za dobrinami, tekmovalnosti in nevoščljivosti. Brezkompromisna turbokapitalistična ter skoraj že povsem avtomatizirana ter digitalizirana globalizacija nam ponuja svet skoraj na pladnju, hkrati pa nas vse bolj razoseblja ter potiska v osamo in negotovost,«* iskreno in brez nostalgije po *»starih dobrih časih«* zapiše Žnidarič v uvodu knjige. Pronicljivo opozarja bralce na skupno odgovornost za edini skupni dom, ki nam je usojen, to je za planet Zemlja. V nekaj stavkih je namesto običajnega posvetila pripisal, da je vsa leta zgodovinarskega raziskovalnega dela sledil definiciji svojega vzornika prof. dr. Toneta Ferencu o delu zgodovinarja. Ta je rad poudarjal, *da »zgodovinar ni dušebrižnik, ni tožilec, ne odvetnik, temveč iskalec resnice, ki so mu podlaga zgodovinski viri. Zgodovinar tudi ni moralist, zato njegova vloga ni obtoževati ali zagovarjati, ampak ugotavljati dejstva z vzroki in posledicami.«* Dovolim si dodati, da kot dobrih deset let mlajši zgodovinar Ferencov raziskovalni opus občudujem in ga kot zgodovinarja tudi sam visoko cenim. Podobno kot prof. dr. Milana Ževarta in ne nazadnje tudi Žnidariča, s katerim sva prenekatero debatno uro v njegovi pisarni posvetila prav tem vprašanjem in v mojem primeru

raziskovanju in preučevanju takrat še slabo raziskanega in poznanega holokavsta na Slovenskem. Za vse nasvete sem mu še danes izredno hvaležen. Branje njegove knjige mi je bilo ne samo prijetno, pač pa tudi v veselje, saj sem nekatera poglavja, ki jih Žnidarič opisuje iz obdobja »družbenopolitičnega delovanja«, spremljal v nekoliko drugačni vlogi, namreč kot novinar in komentator mariborskega Radia in občasno tudi dnevnika Večer ter še nekaterih časopisov. Moram priznati, da jih je pošteno in v lepem jeziku osvetlil tako, kot jih je sam in z njim vred mnogi takratni sopotniki tudi doživljal. Z vsemi vzponi in padci, z vsemi uspehi in tudi napakami, ki jih ne zanika. Skozi ta poglavja nas vodi avtorjeva želja, da bi prikazal čas in razmere v Mariboru in v osrednjih mestnih ustanovah tako, kot jih je videl on in kot so ga doživljali meščani. Brez sprenevedanja in praznega besedičenja.

Navaja množico imen pomembnih, manj pomembnih in historično gledano tudi nepomembnih ljudi. A nobena oseba ne diskreditira ali žali, kot smo temu lahko priče v mnogih novodobnih delih, s katerimi avtorji relativizirajo in tudi potvarjajo zgodovino. Žnidariču tega res ni mogoče očitati. Do tega časa, ki mu namenja zadnji del knjige in katerega tudi lepo dopolni z izbranim fotografskim dokumentarnim gradivom, pa nas seveda vodi skozi mnoge zgoode in nezgoode otroštva in mladosti, študija, služenja domovini v JLA v Zadru, oblikovanja družine in profesionalnega dela v različnih ustanovah. Mislim, da se ne motim, če pri dodam, da iz poklicnega delovanja veje kanček nostalgije o plodovitem ustvarjalnem obdobju v mariborskem Muze-

ju narodne osvoboditve, v katerem je začel svojo pot kot kustos – pedagog in jo sklenil kot uspešni ravnatelj oz. direktor muzeja. Konec bogate kariere v muzeju bi lahko bil tudi nekoliko manj boleč, brez nepotrebnega pelina, ki mu je nekoliko zagrenil slovo, a ne v tolikšni meri, da bi za razliko od mnogih novodobnih karieristov in politikantskih povzpeticov na ves glas medijsko kričal o krivicah, ki so se mu zgodile. Doživel jih je po svoje in se častno poslovlil iz muzejske hiše, v kateri je pustil globoke sledi.

Sicer pa začenja spominjanje na otroštvo v poglavju z naslovom *Iz kurentove dežele* in nam predstavi Sobotince kot kraj njegovega otroštva in vse, kar je s tem otroštvom povezano. Zelo slikovita pripoved, tudi rahlo literarno začinjena. Ta del se konča z njegovimi ptujskimi gimnazijskimi prigodami. Sledi ljubljansko študentsko obdobje in potem mariborski pripetljaji med leti 1970 in 2008, od prve zaposlitve do upokojitve. To je osrednji del Žnidaričevih spominov in pripovedi, ki ga je razdelil na več podpoglavij. Prvemu je dal naslov *Muzealec in zgodovinar*, drugemu *Politik in funkcionar*, tretjemu *Pedagoške izkušnje*, četrtemu *Direktor*, petemu *Moja družina* in šestemu *Rekreativni športnik*. Naslednje poglavje nosi naslov *Miklavž na Dravskem polju*, peto govori o upokojitvi leta 2008 in sklepni ustvarjalno-poklicni bilanci. Izjemno dragoceno šesto oglavje nam ponuja Žnidaričevo odslikavanje in zrcaljenje *Znanih osebnosti*. Imenoval jih je kar *Moji sodelavci in prijatelji*. Prijazno paberkuje o Ladu Ambrožiču Novljanu, Jožetu Bercetu, dr. Vladimirju Bračiču, Ivanu Dolničarju – Janošiku, dr. Tonetu Ferencu, Francetu Filipiču, dr. Vekosla-

vu Grmiču, Janezu Karlinu, Konradu Kolšku, Dušanu Mevlji, dr. Metodu Mikužu, Milici Ostrovske, dr. Vladimirju Sruku, dr. Janezu Stanovniku, dr. Vaneke Šiftarju, dr. Sergeju Vrišerju, arhitektu dipl. ing. Rudiju Zupanu in seveda dr. Milanu Ževartu, prvemu ravnatelju Muzeja narodne osvoboditve Maribor. Človeško toplo, doživljajsko prepričljivo in historično zelo korektno poglavje, ki je njegovi »spominski knjigi« dalo dodano vrednost.

V tem poročilu se ne morem izogniti niti avtorju spremne besede in Žnidaričevemu iskrenemu prijatelju od mladih dni, novinarju in uredniku Večera Mirku Mundi. Žnidarič in Munda sta stkala pristne prijateljske in trdne osebne vezi, ki ju še danes povezujejo in so odraz vere obeh v nenehni optimizem, ki naj vsakega od nas spremlja celo življenje. Verjela sta svojim idealom in imela jasne življenjske cilje. Oba sta jih tudi dosegla, eden v zgodovinski stroki in v javnem kulturnopolitičnem delovanju in drugi v novinarstvu in publicistiki. Mirko Munda je z izbranimi besedami orisal Žnidaričevo življenjsko pot in pripisal, da je bila ta pestra, zanimiva, večinoma lepa in le redko dolgočasna, včasih tudi zelo naporna, posuta s trnjem, a tudi z zlatim prahom. Dozoreval je in dozorel je in kakor piše: »v posebnem času, v desetletjih tik po svetovni katastrofi, ko si je svet pospešeno celil rane, hkrati pa napredoval skoraj s svetovno hitrostjo. To je bil čas, ko smo mladi resnično verjeli v lepšo prihodnost in bili zanj pripravljeni marsikaj storiti in tudi žrtvovati. Žnidaričevi spomini niso samo biografija, so tudi zrcalo 70-letnega obdobja, v katerem je živel in deloval,« je še zapisal Mirko Munda.

Knjiga, vredna branja, čeprav avtor ob njenem izidu ni želel veliko govoriti in še manj javno izpostavljati. Vse nam je z njo povedal iskreno in brez zavor.

Marjan Toš

TONE PARTLJIČ: PESNIŠKI DVOR

Založba Beletrina, Ljubljana 2024,
404 str.

Bogati beri literarnih del je plodoviti štajerski pisec Tone Partljič dodal še najnovejši roman z naslovom *Pesniški Dvor*. Izšel je v visoki nakladi 2000 izvodov pri založbi Beletrina; uredila ga

je Tina Vrščaj; lektorica je bila Andreja Jezernik, korektorica pa Jerneja Katona Zajc. Za oblikovanje je poskrbela Tanja Semion, tehnično pa je knjigo uredil Marko Hercog. Novi roman Toneta Partljiča se pridružuje njegovim številnim živahnim delom o Slovenskih goricah okoli Maribora, krajih, kjer je pisatelj preživel otroštvo in mladost. Tokratna zgodba se zgodi konec tridesetih let prejšnjega stoletja, v času druge svetovne vojne, taborišč in povojne stiske na podeželju. Avtor nam to oriše skozi slikovito, a na trenutke pretresljivo in celo tragično zgodbo kmeta, uglednega vinogradnika, in ob njem tudi usode preprostih podeželskih ljudi. Usode se prepletajo in zdi se, da je z njimi vnovič iskal resnico sveta, tistega okoli Pesniškega dvora in onega, širokega, iz katerega so pljuskali valovi sreče in nesreče ljudi, nič krivih, a zato nič manj tepenih in ponižanih.

Ne želim biti sodnik, ker mi tega znanje ne dopušča, a si kljub temu dovolim zapisati, da je Partljič s tem romanom še enkrat slikovito in literarno prepričljivo dal na svetlo usode ljudi in krajev, ki ponazarjajo zlasti čas med obema svetovnima vojnama, med nemško okupacijo slovenske Štajerske 1941–1945 in z grenkim priokusom (ne prvič v Partljičevih delih) vseh »ponižanih in razžaljenih, razžaloščenih in razočaranih«, ki vpijejo o krivicah v prvih letih po vojni. Torej v času, ko so se dogajale na slovensko goriškem podeželju v povojni graditvi socializma z nerazumljivo in krivično nacionalizacijo premoženja in kolektivizacijo kmetijstva še danes v nebo vpijoče krivice. Partljič v mnogočem ponovi že zapisano v nekaterih prejšnjih delih, kar pa ne bo odveč, saj izpostavi hude osebne travme tistih,

